

**Pr. conf. univ. dr. Vasile Crețu,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”,
Universitatea din București**

LINGURIȚA DE ÎMPĂRTĂȘANIE ÎN VREME DE PANDEMIE: PRESIUNE MEDIATICĂ, ANGOASE SANITARE ȘI REDESCOPERIREA CATEHEZEI LITURGICE

Abstract: *The efforts to slow down the spread of the new coronavirus (COVID-19) have revived, for certain categories of people well known in the public space, an over 1,000 year old debate in the Christian world: how to offer the Holy Eucharist. This time, the debate was viewed from a “hygiene and health” perspective. Should the Church use a common spoon to offer the Holy Eucharist to those who wish to receive it? Does using it repeatedly, especially in times of pandemic, become a source of infection? The debate has resurfaced amid unprecedented measures that are forcing religious institutions around the world to temporarily change some traditional practices. The Eucharistic communion of the faithful during the Holy Liturgy with the same spoon, although not canonically decided by any Orthodox Synod, is still a practice in the Orthodox Church for almost nine centuries. Therefore, this practice cannot be changed, not even during a pandemic, even if epidemiologists demand this change, as a condition to allow the participation and communion of lay believers in the Holy Mass. Representatives of the opposite side believe the contrary: a common Holy Grail, especially a common spoon, used for everyone to receive the Holy Communion, can cause the spread of disease.*

Keywords: *spoon for the Eucharist, Orthodox Church, Liturgy, pandemic, coronavirus COVID-19.*

Preambul

Eforturile de a încetini răspândirea coronavirusului COVID-19 au reluat, pentru anumite categorii de persoane cu notorietate în spațiul public, o dezbatere veche de peste un mileniu în lumea creștină: modul de administrare a Sfintei Euharistii, însă, de această dată, privită

din perspectivă „igienico-sanitară“. Ar trebui ca Biserica să folosească o linguriță comună pentru a oferi Sfânta Euharistie celor care doresc să se împărtășească? Utilizarea ei în mod repetat, mai ales în vreme de pandemie, nu devine o sursă de infectare? Dezbateră a reapărut pe fondul unor măsuri fără precedent, care constrâng instituțiile religioase din întreaga lume să modifice temporar unele practici tradiționale.

Aceste practici includ săvârșirea actelor de cult în adunări mari de oameni, îmbrățișarea între preoți și între credincioși la slujbele bisericii în semn de pace, sărutarea icoanelor și a sfintelor moaște, sau participarea la ritualuri religioase precum primirea Euharistiei.

În cadrul multor state moderne, pretins democratice, inclusiv România, se accentuează din ce în ce mai mult cultul siguranței în fața pericolelor reale sau imaginare, de orice natură ar fi ele, chiar și cu specific „religios“. Preocupați până la obsesie de a se simți în siguranță, mulți oameni renunță la libertăți fundamentale, în care se includ și cele referitoare la manifestarea religiei și a convingerilor personale. Așa cum Nero credea că Roma a fost incendiată de creștini, multe instituții publice și trusturi de presă asociază, fără nicio logică sau noimă, răspândirea epidemiei de coronavirus provenită din China cu practicile religioase creștine. Cui prodest?

Euharistia în Biserica primelor veacuri și apariția linguriței

Sfânta Liturghie este cel mai de preț tezaur pe care Biserica l-a primit moștenire de la Mântuitorul Hristos deoarece, în cadrul ei, se găsește miezul credinței noastre: Jertfa Euharistică, adică actualizarea până la sfârșitul veacurilor a Jertfei Mântuitorului de pe Cruce, prin care Dumnezeu ne-a dat posibilitatea de a intra în Împărăția Sa. De aceea, întotdeauna, acolo unde se săvârșește Liturghia, este și Euharistie, iar unde este Euharistie, acolo este Mântuitorul Hristos în mod real, nu simbolic. Tradiția bimilenară a Bisericii creștine arată că momentul central al oricărei Sfinte Liturghii este momentul prefacerii Cinstitelor Daruri de pâine și vin, pentru ca mai apoi acestea să fie oferite credincioșilor ca Trup și Sânge ale Domnului Hristos.

În Biserica creștină primară, reglementările canonice privitoare la Euharistie sunt lipsite de echivoc. Astfel, canonul 9 apostolic spune: „Toți credincioșii care intră (în biserică) și ascultă Scripturile, dar nu rămân la rugăciune (slujbă) și la Sfânta Împărtășanie, aceia trebuie să se afurisească (excomunică), ca făcând neorânduială în biserică”¹. Prin urmare, toți adevărații creștini erau datori să asiste la săvârșirea Sfintei Liturghii și să se împărtășească cu Hristos:

„Amândoi tâlcuitorii sfințitelor canoane, Zonara și Valsamon, tâlcuind canonul acesta apostolesc, cu un glas zic că acei creștini care intră în biserică când se săvârșește dumnezeiasca Liturghie și aud dumnezeieștile Scripturi, dar nu așteaptă până în sfârșit și nici nu se împărtășesc, aceștia trebuie să se afurisească, fiindcă pricinuiesc neorânduială în Biserică”².

În același registru se exprimă canonul 11 de la Sardica și canonul 2 al Sinodului din Antiohia:

„Toți cei care intră în biserică și ascultă Sfintele Scripturi, dar nu participă la rugăciune împreună cu poporul, sau se feresc de participarea la Sfânta Euharistie potrivit oricărei neorânduiei, aceștia să se lepede din biserică până când nu se vor mărturisi și nu vor arăta roade de pocăință și, atunci rugându-se, vor putea primi iertare”³.

Niciun om nu poate fi vrednic să primească dumnezeieștile Taine, însă, din multa Sa iubire, Dumnezeu ne oferă darul împărtășirii cu Hristos, iar cine refuză acest dar nu poate fi socotit mădular al Bisericii.

„Părinții au numit întoarcerea spatelui nu faptul de a urî dumnezeiasca Împărtășire și a nu suporta din această pricină cuminecarea, ci faptul de a fugi de ele, chipurile, din evlavie și ca din smerită cugetare. Căci dacă ar întoarce cineva spatele Sfintei Împărtășiri urând-o și scâr-

---

1. Arhid. Ioan. N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și Comentarii*, 1992, p. 13.

2. *Pidalion sau Cârma Corabiei Soborniceștii și Apostoleștii Bisericii a Ortodocșilor, adică toate Sfintele canoane, ale Sfinților Apostoli, ale Sfintelor Sinoade Ecumenice, locale și ale Sfinților Părinți de pe alocuri*, traduse din grecește de ÎPS Mitropolit Veniamin Costachi, tipărită de arhim. Neonil al Sfintelor Mănăstiri Neamț și Secu, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamț, 1844, p. 33.

3. Arhid. I. N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe...*, p. 207.

bindu-se de ea, acela n-ar fi osândit la îndepărtare, ci la o dezavuare desăvârșită și anatemă⁴.

Între obiectele de cult sacre, la loc de cinste se află și lingurița. Este confecționată, ca și toate Sfintele Vase, din material prețios. Este asemănătoare cu o linguriță simplă, numai că la capătul mânerului are o cruciuliță. Se întrebuițează la împărtășirea mirenilor cu Sfântul Trup și Sânge. Ea simbolizează cleștele (gr. *λαβίς* = clește) cu cărbunele de foc prin care a fost curățit prorocul Isaia (6, 6-8). Avem mărturii istorico-liturgice și arheologice clare care arată că, în primele veacuri creștine, lingurița nu era întrebuițată în cult, căci împărtășirea mirenilor se făcea într-un mod asemănător cu cel al clericilor. Preotul dădea Sfântul Trup în mâna fiecărui credincios și acesta se împărtășea singur, iar diaconul ținea Sfântul Potir și fiecare se apropia și sorbea din Potir, cum fac și astăzi clericii⁵.

Specialiștii în Liturgică afirmă că lingurița a apărut în secolele al VIII-lea și al IX-lea, mai întâi în Antiohia și Ierusalim, iar mai apoi s-a generalizat, în secolele al XI-lea și al XII-lea, în tot Răsăritul Ortodox, fiind împrumutată chiar și de unele rituri nealcedoniene. Abia din secolul al XII-lea și mai târziu toate izvoarele vorbesc despre folosirea linguriței pentru împărtășirea mirenilor și a clerului inferior. Singura excepție în Răsărit o reprezentau împărații/domnitorii/țarii/regii (unși), care nu se împărtășeau cu lingurița, ci ca și clericii, luând Sfântul Trup în mână și sorbind din Potir. În Apus, în ciuda unor ipoteze, lingurița nu a fost folosită niciodată pentru împărtășirea mirenilor, mai ales că romano-catolicii deja de mult timp nu împărtășesc mirenii cu Sfântul Sânge, ci numai cu Sfântul Trup sub formă de azimă⁶.

4. Diac. Ioan. I. Ică jr, *Împărtășirea continuă cu Sfintele Taine*, Editura Deisis, Sibiu, 2006, p. 386.

5. „Lingurița liturgică” este un studiu pertinent și documentat asupra originii, evoluției și semnificației linguriței euharistice pe care îl elaborează ieromonahul Petru PRUTEANU în, *Liturghia ortodoxă. Istorie și actualitate*, Editura Sophia, București, 2013, pp. 349-352.

6. Cf. Ierom. P. PRUTEANU, *Liturghia ortodoxă...*, p. 352.

***Polarizarea celor două tabere
sau despre scepticism versus credință***

În anul 2020, în contextul pandemiei provocate de infecția cu COVID-19, persoane cu notorietate și influențeri din România își pun problema dacă ne putem îmbolnăvi după ce ne împărtășim cu aceeași linguriță la Sfânta Liturghie. Coronavirusul sau altă boală infecțioasă pot fi transmise prin Sfânta Împărtășanie? Astfel, în încercarea de a răspunde la această întrebare, asistăm la o împărțire a opiniilor (unele exprimate pe un ton pătimăș și radical) în două tabere.

O primă tabără consideră că Trupul și Sângele lui Hristos nu pot fi cauza, sursa sau transmițătoare ale bolii. În cea de-a zecea rugăciune înainte de primirea Sfântei Împărtășanie, al cărei autor este Sfântul Ioan Gură de Aur, auzim cuvintele:

„Învrednicește-mă, fără de osândă, să mă împărtășesc cu preacuratele, nemuritoarele, de viață făcătoarele și înfricoșătoarele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci, spre sfințire, spre luminare, spre tărie, spre vindecare și spre sănătatea sufletului și a trupului și spre ștergerea și pierderea cu totul a cugetelor, a gândurilor și a deprinderilor mele celor rele“.

Logica acestei tabere este foarte simplă și foarte ușor de înțeles pentru creștinul practicant (și catehizat): Hristos Însuși Se află în Potir și, prin urmare, este imposibil să te îmbolnăvești după ce atingi sau te hrănești cu El. La urma urmei, chiar și pentru cei novici în tainele teologiei, Scriptura spune foarte clar că Domnul i-a vindecat pe leproși, pe bolnavii cu diverse suferințe; celor bolnavi, după ce s-au atins de îmbrăcămintea Sa, Domnul le-a redat sănătatea. În caz contrar, dacă Trupul și Sângele lui Hristos pot transmite infecții, atunci comuniunea euharistică este doar autosugestie, mostră de bigotism, ficțiune, un rit desuet care, mai presus de toate, este și neigienic și, în unele cazuri, devine chiar sursă de infecții cu virusuri, bacterii și fungi.

Pentru această primă categorie este foarte sugestivă afirmația reputatului teolog Jean-Claude Lârchet, care declara într-un interviu:

„Eu cred că cel care are o credință suficient de puternică pentru a se împărtăși cu încredere cu lingurița, nu are niciun risc și că Bisericele care

au luat hotărâri speciale au făcut aceasta, în cel mai bun caz, având în vedere pe credincioșii cu o credință mai slabă și având îndoieli. Bisericele au urmat oarecum sfatul Sfântului Pavel care spune: Am fost slab cu cei slabi, ca să-i câștig (I Corinteni 9, 22). Trebuie amintit că Împărtășania nu are un efect magic: ca toate Tainele, harul este deplin, dar receptarea lui este proporțională cu credința primitivului (părinții greci folosesc cuvântul «analogia» pentru a desemna această proporționalitate), așa cum spune și Sfântul Pavel și cum se amintește în rugăciunile de dinainte împărtășirii, că cel care se împărtășește cu nevrednicie poate deveni bolnav cu trupul și sufletul (I Corinteni 11, 27-31) sau se poate împărtăși spre osândirea sa⁷.

În acest context, una dintre cele mai categorice poziții pe această temă a fost exprimată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe din Cipru, care consideră că este blasfemie „să crezi că Trupul și Sângele lui Hristos pot transmite orice boală sau virus”⁸. Episcopii explică:

„Pe baza experienței vechi, de secole, a creștinismului, nu există dovezi ale unei astfel de contaminări. Primirea Euharistiei vine cu o credință care protejează împotriva oricărui pericol. Participarea este voluntară, iar nimeni nu forțează pe nimeni”⁹.

Totuși, această poziție, cel puțin până la ora actuală, nu este unanim acceptată la nivel panortodox, fiecare Biserică Ortodoxă locală luând măsuri care s-au aplicat situațiilor concrete din statele unde își desfășoară activitatea. În acest context, în cazul administrării Euharistiei, este apreciabilă inițiativa de a găsi o soluție în comuniune panortodoxă. Acest demers a fost susținut de către Patriarhia Română care, în data de 11 mai 2020, prin Cancelaria Sfântului Sinod, a emis o adresă către toți Chiriarii eparhiilor prin care se solicita ca aceștia să își exprime opinia cu privire la următoarea propunere:

---

7. <https://orthodoxie.com/lorigine-la-nature-et-les-sens-de-la-pandemie-actuelle-une-interview-de-jean-claude-larchet-par-orthodoxie-com/>, accesat la data de 16.10.2020

8. <https://orthodoxtimes.com/church-of-cyprus-it-would-be-blasphe-mous-to-think-that-christs-body-and-blood-could-transmit-any-disease/>, accesat la data de 15.10.2020

9. <https://orthodoxtimes.com/church-of-cyprus-it-would-be-blasphe-mous-to-think-that-christs-body-and-blood-could-transmit-any-disease/>, accesat la data de 15.10.2020

„Împărtășirea euharistică a credincioșilor la Sfânta Liturghie cu aceeași linguriță, deși nu este reglementată canonic de vreun Sinod Ortodox, totuși, în Ortodoxie, aceasta este o practică de aproape nouă secole. Prin urmare, această practică nu poate fi schimbată nici în timp de pandemie, chiar dacă medicii epidemiologi cer această schimbare, ca o condiție pentru a permite participarea și împărtășirea credincioșilor mireni la Sfânta Liturghie. În acest caz, se va solicita autorităților de Stat să permită doar participarea credincioșilor la Sfânta Liturghie, iar împărtășirea lor comună cu Sfânta Euharistie să fie hotărâtă la o dată ulterioară, după 1 iunie 2020, în consens cu celelalte Biserici Ortodoxe”¹⁰.

Reprezentanții taberei opuse, exponenții unei societăți progresiste, emancipate și secularizate, care consideră credința în Dumnezeu drept un hobby sau un spectacol duminical repetitiv și cronofag, afirmă că un Potir comun, mai cu seamă o linguriță comună, din care mulți primesc Sfânta Cuminecare, poate provoca răspândirea bolilor. Numele acestor persoane nu le amintim aici pentru că i-am scoate din anonimatul pe care îl merită cei care nu se preocupă de problemele reale și urgente cu care se confruntă societatea românească de astăzi.

Scepticilor și insinuatorilor din această categorie, redusă numeric, dar foarte mediatizată, le oferă un răspuns echilibrat și credibil părințele Ioan-Florin Florescu:

„În realitate, Biserica văzută trăiește prin comunitățile ei în condiții politice, sociale, culturale, iată că și epidemiologice, care se schimbă cu o viteză amețitoare, de la o zi la alta. Ne confruntăm în prezent cu o pandemie relativ ușoară, comparativ cu gripa spaniolă, de exemplu, dar dacă mâine va trebui să facem față, nu zic unei ciume de tip nou, dar unei amenințări permanente la sănătatea noastră? Un asemenea scenariu părea până mai ieri science-fiction. [...] Euharistia este «medicament», cum au numit-o Sfinții Părinți, dar al «vieții veșnice» și al «învierii în ziua cea de apoi», este leac, pentru iertarea păcatelor și mântuirea noastră, dar mai ales este conlocuire cu și în Hristos (Ioan 6, 50-56). Sângele lui Hristos pentru asta se varsă, cum s-a spus: «Spre

---

10. Adresa nr. 4618/11 mai 2020, emisă de Patriarhul României prin Cancelaria Sfântului Sinod.

iertarea păcatelor», iar Cel pe care Îl chemăm «Doctorul sufletelor și al trupurilor noastre» ne vindecă trupește nu prin efecte farmaceutice, ci prin aceea că ne curăță mai întâi sufletește. Așadar, «medicamentul nemuririi», dar nu mediul aseptice al ei, iar dacă în potirul cu Sfânta Împărtășanie pot ajunge spori de mucegai, muște și păianjeni veninoși, nu văd de ce n-ar putea ajunge și viruși, mai ales cu o linguriță plimbată din gură în gură. Și nici măcar nu trebuia să așteptăm o pandemie, ca să ne punem problema aceasta¹¹.

În spațiul românesc, au fost cazuri în care s-a ajuns până în instanță pe speța administrării Sfintei Euharistii în perioadă de pandemie. Acest fapt arată că există în societatea românească opinii din ce în ce mai ostile și mai agresive mesajului Bisericii: „Parchetul de pe lângă Judecătoria Cluj-Napoca a clasat cauza privind împărtășania cu o singură linguriță de la Catedrala Mitropolitană, concluzionând că împărtășirea mai multor persoane cu aceeași linguriță nu a condus la îmbolnăvirea vreunei persoane cu coronavirusul SARS-CoV-2” este titlul unui articol de presă care face referire la o situație de acest fel. Argumentată și curajoasă este, în acest caz, ordonanța procurorului care a analizat dosarul și modul în care acesta a înțeles practica Bisericii de două mii de ani. În ordonanță, se aduc următoarele argumente, conform articolului de presă amintit mai sus:

„Modalitatea de lucru (n.a. practica de a împărtăși cu o singură linguriță) este atestată de practica veche a Bisericii și este asumată de către toate Bisericile Ortodoxe din întreaga lume, fiind protejată atât prin dispoziții cuprinse în legislația națională în vigoare (art. 2, alin. 1 și 2 din Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor; art. 45 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 53 din 16 ianuarie 2008), cât și de prevederile suprastatale (art. 9, alin. 1 din Convenția europeană a Drepturilor Omului, precum și Protocoalele nr. 11 și 14 la acest act). Potrivit prevederilor Convenției europene a drepturilor omului, libertatea de gândire, de conștiință și de religie sunt consfințite, iar orice persoană are dreptul de a-și manifesta religia sau convingerea

---

11. <https://ioanflorin.wordpress.com/2020/05/16/solutia-iesirii-din-crizateheza-euharistica-si-reinterpretarea-modelului-pastoral-istoric/>, accesat la data de 18.10.2020.

în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin îndeplinirea ritualurilor specifice cultului¹².

Surprinzătoare este și atitudinea instituțiilor statului român față de participarea credincioșilor la slujbele religioase și împărtășirea lor cu Trupul și Sângele lui Hristos. INSP (Institutul Național de Sănătate Publică) nu s-a sfiit să dea recomandări cu privire la anumite activități în locașurile de cult, fără a avea, însă, competențe teologice, încălcând, de facto, autonomia fiecărui cult de a-și organiza propriile practici religioase:

- „1. Se va evita atingerea sau sărutarea obiectelor sacre de cult, în locul acestor gesturi rituale se va indica îngenuncherea sau înclinarea;
2. Bindecuvântarea se va oferi/primi de la o distanță de cel puțin 1 m;
3. Se va evita oferirea/primirea împărtășaniei în condițiile în care nu se pot asigura lingurițe și pahare de unică folosință;
4. Se vor dezinfecta periodic, o dată la 4 ore, obiectele frecvent atinse: mânerul ușilor, obiectele de cult, icoanele, suprafețele;
5. Slujbele se vor oficia de către slujitorii bisericești/religioși, numai în aer liber, cu menținerea distanței între persoane;
6. Nu se recomandă organizarea de pelerinaje sau călătorii religioase¹³.

Nu de de aceeași părere este și reprezentantul României pentru libertate religioasă la OSCE¹⁴, domnul Cătălin Raiu:

„Statul s-a vârat în Potir, recomandând abținerea de la Euharistie. Nu a făcut-o din motive teologice, ci din motive de lipsă de cultură democratică. Atât legislația internațională, cât și cea națională sunt extrem de precise în privința reglementării cultului religios: cetățenii sunt înzestrați cu libertate religioasă, drept așezat la baza piramidei statului de drept și care se exercită inclusiv prin participarea la slujbe religioase desfășurate conform unor norme stabilite de organizațiile religioase

---

12. <https://www.clujjust.ro/clasare-in-cazul-impartasaniei-cu-o-lingurita-de-la-cluj-ordonanta-procurorului-lectie-de-teologie-un-deputat-si-o-avocata-denuntatori/>, accesat la data de 17.10.2020

13. <https://insp.gov.ro/dj/comunicate/Recomandari%20masuri%20specifice%20dupa%20starea%20de%20urgenta.pdf>, accesat la data de 17.10.2020.

14. OSCE - Organization for Security and Co-operation in Europe.

însele, în baza autonomiei acestora față de statul neutru din punct de vedere religios¹⁵.

Domnul Mirel Bănică, doctor în științe politice al Universității din Geneva și cercetător științific la Institutul de Istorie a Religiiilor din cadrul Academiei Române identifică și descrie într-un mod foarte pertinent și echilibrat situația celor două poziții diametral opuse din societate, în ceea ce privește lingurița posibil „virusată și contagioasă“:

„Împărtașania este o Taină a Bisericii, iar o Taină se trăiește, nu se explică. Foarte puțini creștini ortodocși români se împărtașesc, în general e vorba de câțiva copii și cam atât. Foarte puțini adulți se împărtașesc în Biserica Ortodoxă Română. Deci, toți oamenii aceștia care au impresia că lumea și soarta COVID-ului se învârt în jurul linguriței, ar putea să greșească. În jurul acelei lingurițe e coeziunea dintre două lumi – lumea pură și lumea impură. Puritatea și impuritatea socială creează categorii sociale, iar tocmai această linguriță este epicentrul, dacă vreți, a două lumi care se întâlnesc: lumea sacrului și lumea profană. Acea linguriță care se transmite credincioșilor trebuie să aibă puterea să ardă tot, să fie mai puternică decât orice. Atitudinea rațională susține, dimpotrivă, că linguriță poate impurifica la rândul ei și poate transmite boala. Deci, este, dacă vreți, o cheie a înțelegerii secularizării și a felului în care funcționează ea. Omul modern este complet incredul cu privire la vechile credințe religioase legate de sacru, de intangibilitatea sacrului, de felul în care sacrul curăță și iradiază orice¹⁶.

În plină cruciadă mediatică care a dominat scena publică românească din primăvara anului 2020, cei care bagatelizează sau ridiculizează Euharistia, precum și cei care se arată scandalizați de iminența răspândirii virusului prin lingurița comună, au primit o replică directă și tăioasă din partea Arhiepiscopiei Tomisului, printr-un comunicat în care s-a afirmat:

„Discuția asupra linguriței a pornit eronat în spațiul public, întrucât Biserica nu este unitate de alimentație publică, ci instituție de cult.

---

15. <https://revistacultura.ro/2020/autoinserarea-statului-in-potir-o-genealogie-culturala-a-statului-de-drept-in-context-romanesc/>, accesat la data de 17.10.2020.

16. <https://romania.europalibera.org/a/cum-a-devenit-lingurița-de-împărtașanie-punctul-nodal-al-secularizării-și-de-ce-fără-bor-nu-vom-mai-exista-interviu-cu-mirel-bănică/30636133.html>, accesat la data de 17.10.2020.

Împărtășania nu este mâncare și băutură firească (adică aliment pentru trup), ci este hrana cea mai sfântă pentru viața veșnică, Hristos prezent real intrând în alcătuirea făpturii noastre, prin care ne îndumnezeim. Prin urmare, este o delimitare categorică între Hristos-Dumnezeu și alimentele firești, iar împărtășania și dăruirea ei credincioșilor este atributul exclusiv al Bisericii¹⁷.

Ulterior, acest comunicat a fost retras de pe site-ul Arhiepiscopiei Tomisului.

Ce microbi se pot transmite prin lingurița de la împărtășanie? După cum am văzut, unii consideră că este periculos și ar trebui să se schimbe ceva, iar alții cred că temerile sunt nefondate. Din punct de vedere medical, normele de igienă sunt încălcate, întrucât aceeași linguriță este folosită, practic, de zeci de persoane într-un interval scurt de timp. Așadar, s-ar transmite microbi și viruși mulți, ba chiar și temutul coronavirus. Acesta este aspectul care, de fapt, deranjează și intrigă: de ce e utilizată aceeași linguriță, și nu are fiecare dreptul la propriul... „tacâm“?

Lingurița de argint ne ferește de coronavirus?

Biserica a susținut dintotdeauna că Euharistia primită cu aceeași linguriță nu prezintă niciun risc pentru sănătatea noastră. Dimpotrivă, potrivit unor studii făcute în perioada sovietică, pericolul este extrem de mic. Susținerea afirmației vine și din faptul că lingurițele folosite la împărtășit sunt realizate din argint sau aur. Adică vorbim despre materiale care au proprietăți bactericide. În plus, lingurițele ajung în contact cu cavitatea bucală un timp foarte scurt. De asemenea, nu s-a înregistrat niciun caz de contaminare cu vreo boală infecțioasă în urma împărtășaniei, dar nici nu este posibil de demonstrat acest lucru.

Argintul este un metal cu proprietăți curative și profilactice și care, conform cercetărilor moderne, este bactericid. Ba mai mult, se spune că nu mai puțin de 650 de tipuri de microorganisme devin inactive în momentul contactului cu argintul. Afirmația este susținută de pro-

---

17. <https://republica.ro/ips-teodosie-filmat-in-timp-de-impartaseste-copiii-cu-aceeasi-lingurita>, accesat în 14.10.2020.

fesorul Valerie Edwards Jones, de la Universitatea din Manchester. El spune că:

„Ioni de argint împiedică înmulțirea sporilor, virusurilor și bacteriilor, care nu pot să se mai infiltreze în celule și să le dezactiveze proteinele. Microbii nu se mai pot reproduce și mor, iar infecția este astfel stopată”¹⁸.

O informație mai puțin cunoscută este aceea că, până la descoperirea penicilinei, argintul era aproape de neprețuit, întrucât era considerat drept cel mai sigur dezinfectant. Pe atunci, 7 kg de argint valorau cât 1 kg de aur. Astăzi, însă, situația este mult diferită: 74 kg argint = 1 kg aur.

De partea cealaltă sunt doctorii infecționiști. Ei susțin că, dimpotrivă, există un risc crescut de transmitere a vreunei afecțiuni pe cale orală, precum tuberculoza sau hepatita (A și B doar prin salivă; hepatita C, dacă saliva e contaminată cu sânge). Prin urmare, zic ei, există un risc pe care orice creștin-ortodox și-l asumă în momentul Împărtășaniei.

Așadar, conform logicii de mai sus, nu știm sigur dacă, într-adevăr, lingurița de argint ne poate feri de COVID-19. Părerile sunt împărțite între oamenii de știință, dar nici nu putem obține o dovadă clară că argintul are proprietatea de a combate acest virus puternic.

Într-o societate secularizată, ca cea în care trăim, mulți își doresc răspunsuri validate științific, raționale și palpabile. Nu de puține ori, auzim, din partea celor care atacă Biserica, următoarea propoziție: „vrem argumente științifice”. De aceea, ne vom opri asupra unui studiu apărut în *International Journal of Infectious Diseases* (nr. 11/2013), semnat de James Pellerin și Michael B. Edmond, ambii cercetători la Departamentul de Medicină Internă al Universității din Virginia (Virginia Commonwealth University), articol ce analizează literatura de specialitate privind ceremoniile religioase în iudaism, creștinism, islam și hinduism despre care s-a raportat că ar fi cauzat infecții. Probabilitatea ca potirul euharistic să fie un mediu de transmitere a infecțiilor a fost dezbătută, conform acestui studiu, încă în literatura medicală din secolul al XIX-lea, când s-a emis ipoteza că bacteriile din gură pot contamina vinul. Riscul

---

18. <https://www.mediafax.ro/stiinta-sanatate/argintul-metal-pretios-si-pentru-sanatate-5720488>, accesat la data de 18.10.2020.

de infecție depinde de mai mulți factori, cum ar fi: încărcarea bacteriană sau virală din saliva comunicanților, capacitatea organismului de a rezista proprietăților antimicrobiene ale potirului confecționat din anumite metale prețioase, conținutul de alcool al vinului, procovățul folosit pentru ștergerea potirului, capacitatea receptorului de a distruge orice organism patogen. Exemple de agenți patogeni potențiali sunt aceia care sunt transmiși prin salivă, leziuni cutanate sau prin căile nazale. Nu mai puțin de patru studii au fost realizate de către cercetători în perioada 1946-1998. Toate demonstrează că riscul de răspândire a bolii nu poate fi exclus, dar este extrem de scăzut. Pentru a concluziona, cercetările arată că există dovezi experimentale care sugerează că împărtășirea mai multor subiecți din același potir contaminează vinul și potirul cu diverși viruși, fungi sau bacterii. Cu toate acestea, nu a existat niciodată un caz documentat de boală cauzat de Împărtășirea comună¹⁹.

Două astfel de cazuri pot fi confirmate chiar în situația creată de noua pandemie. Le amintim succint: comuniunea euharistică de la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, din ziua Sfințelor Paști și de a doua zi, când Înaltpreasfințitul Pimen al Sucevei și Rădăuților (caz confirmat pozitiv cu COVID-19, care din nefericire, din cauza acestei infecții a trecut la cele veșnice o lună mai târziu) a celebrat Sfânta Liturghie împreună cu un numeros sobor de preoți și diaconi. În urma expertizei epidemiologice s-a confirmat faptul că nicio persoană din cele cu care Înaltpreasfinția Sa a săvârșit Sfânta Liturghie nu a fost confirmat pozitiv²⁰. De asemenea, un caz asemănător s-a petrecut și în Arhiepiscopia Târgoviștei, unde un diacon de la Catedrala Arhiepiscopală, fiind depistat ulterior pozitiv cu COVID-19, a slujit Sfânta Liturghie împreună cu alți preoți, cei din urmă nefiind confirmați cu infecția virală²¹.

19. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1201971213001872?fbclid=IwAR2LEJopCoGF0pRzldwwS5rZd4hF9SqHUU-yU7z9waajAC8-Hqhal-jtKPMg>, accesat la data de 19.10.2020.

20. https://adevarul.ro/locale/suceava/rezultatul-anchetei-epidemiologice-ca-zul-lps-pimen-nicio-persoana-intrata-contact-arhiepiscopul-nu-s-a-imbolnavit-covid-19-1_5ea81b285163ec4271361ed4/index.html, accesat la data de 10.06.2020.

21. <https://damboviteanul.com/2020/06/01/sfantul-potir-nu-a-imbolnavit-nici-la-targoviste-pe-nimeni/>, accesat la data de 08.06.2020.

De menționat este faptul că, totuși, în contextul pandemiei, Biserica Ortodoxă Română a recomandat persoanelor care au simptome gripale să evite împărtășania. În timpul stării de urgență, iar mai apoi în starea de alertă, Biserica Ortodoxă Română a oprit preoții de la a mai împărtăși enoriașii. Mici excepții au mai fost, dar, per total, măsura a fost respectată. Apoi lucrurile au revenit la firescul lor. Biserica noastră a refuzat cu fermitate ideea utilizării lingurițelor de unică folosință, motivând că nu se cade să schimbi reguli liturgice vechi de sute de ani.

Ne împărtășim sau nu în pandemie? Este foarte dificil de răspuns la această întrebare. Pur și simplu pentru că omul modern este prea slab pentru a accepta și alt tip de discurs, în afara celui rațional-științific sau angoasant-mediatic. În materie de comuniune, trebuie respectat fiecăruia dreptul de a decide pentru sine. Există o învățătură revelată a Bisericii și o alta opusă. Alegerea este a fiecăruia.

Administrarea Sfintei Euharistii – o problemă panortodoxă

„O Biserică care nu oferă Euharistia încetează să mai fie o Biserică²²”, a amintit recent mitropolitul Pergamului, Ioan Zizioulas. Biserica nu a încetat niciodată să celebreze Euharistia, deoarece, chiar în perioada de pandemie, Liturghia a continuat să fie slujită, deși într-un mod restrâns, în spatele ușilor închise din mănăstiri și biserici de mir, fără credincioși sau cu un număr foarte mic de credincioși. Biserica Ortodoxă, fiind conștientă de pericolul la care este expusă prin atacarea directă a eclesiologiei sale, încearcă găsirea soluțiilor pentru a nu îi fi îngrădit dreptul de a oferi credincioșilor ei Sfânta Euharistie. Astfel, situația complicată a administrării Sfintei Împărtășanii în perioada pandemiei de coronavirus a devenit o problemă la nivel panortodox.

În acest context, Patriarhul Ecumenic de Constantinopol, Sanctitatea Sa Bartolomeu I, a adresat, în data de 17 mai 2020, o scrisoare frățească tuturor întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe autocefale surori, prin care îi îndeamnă să dea un răspuns consultativ în această nouă provocare pentru Biserică:

---

22. <http://anglican.ink/2020/03/31/the-church-without-the-eucharist-is-not-the-church-interview-with-john-zizioulas/>, accesat la data de 15.06.2020.

„Preafericirea Voastră, Hristos a înviat!

Am trăit în mod dureros circumstanțele care au apărut în viața Bisericii din cauza gravei pandemii a noului coronavirus și, de pretutindeni, ne-au parvenit noi date locale și diverse schimbări, prin scrisori, sau sub formă de întrebări și preocupări. Noi înșine, animați de un spirit de solidaritate și cooperare, în vederea protejării sănătății credincioșilor și a binelui comun, am acceptat oficierea slujbelor liturgice, pentru o anumită perioadă de timp, fără prezența credincioșilor în biserici, având însă ca primă preocupare păstrarea credinței Părinților noștri, care de-a pururi luminează întreaga lume. Întrucât, cu toate acestea, după interesul laudabil al autorităților și stimabila prevenire din partea conducătorilor în timpul pandemiei COVID-19, s-au auzit anumite păreri profund străine cu privire la abordarea Preasfintelor Taine, ne este imposibil să rămânem tăcuți și absenți față de o astfel de situație, atât de ambiguă, și inactivi în fața dezvoltării reglementărilor și interdicțiilor guvernamentale aferente. Ne-am supus îndemnurilor autorităților de sănătate și politice și, așa cum este firesc, ne supunem până în punctul în care, totuși, nu este atins miezul și esența credinței noastre. Pogorământul Bisericii merge până la cruce, dar totuși refuză să se coboare de pe ea, ascultând de magistrații și autoritățile acestei lumi, atunci când se pune la îndoială taina tainelor vieții ei, Sfânta Împărtășanie. În viața Bisericii este cunoscut de toți că interpretul îndemnurilor și noțiunilor evanghelice și apostolice, dar, de asemeni, și al duhului și literei dumnezeieștilor și sfintelor canoane, este Sfânta Tradiție, indisolubil întrețesută cu practica eclezială cotidiană și experiența kenotică. Recurgând la această practică consacrată a Bisericii, vedem și constatăm că, într-adevăr, ea trăiește în lume prin Sfânta Împărtășanie și în Sfânta Împărtășanie sau, altfel spus, Sfânta Împărtășanie este revelația și experiența tainei divino-umane a Bisericii. Însuși Domnul, Cel ce «în chip nevăzut, împreună cu noi este», Care «aduce și Se aduce, Cel ce Se împarte», ne dă în Sfânta Împărtășanie Preacurat Trupul Său și Preascump Sângele Său, făcând din noi «deplînatatea împărăției cerurilor».

În acest duh și în această simțire, comunicăm cu Preafericirea Voastră, preaiubit de Noi, declarând cu toată conștiința că nu avem nicio intenție de a renunța la ceea ce a fost legiuit nouă tuturor de binecuvântații noștri Părinți.

În fața circumstanțelor care au apărut, dorim să auzim părerea Voastră frățescă și gândurile Voastre, pentru a putea găsi o cale comună în abordarea pastorală a controverselor asupra modului stabilit

al distribuirii Sfintei Împărtășanii. Acestea fiind spuse, îmbrățișăm, cu dragoste în Hristos și sfântă sărutare pe Preafericirea Voastră preaiubită, rămânând, scump frate, împreună-slujitori și împărtășindu-ne din același și unul Potir, din care bând nu vom înseta niciodată în veac. Amin”²³.

Din scrisoarea Patriarhului Ecumenic reiese că, pentru Biserica din Constantinopol, o problemă reală nu este neapărat modul practic în care se administrează Taina Euharistiei, ci pericolul de a fi în imposibilitatea de a o mai administra, indiferent în ce mod. Pentru a fi mai concisi, îngrijorarea Patriarhiei Ecumenice nu ține în mod expres de lingurița de împărtășanie, ci de prezența comunională în Potir și în Biserică, prezență ce a fost îngrădită în această perioadă. Astfel, Arhiepiscopul Iov de Telmesos, Reprezentatnul Permanent al Patriarhiei Ecumenice la Consiliul Mondial al Bisericilor, afirma:

„Lingurița nu a fost niciodată o problemă de credință, ci doar un instrument folosit pentru distribuirea Euharistiei. Fie ca provocările cu care ne confruntăm acum în participarea noastră la comuniunea sfântă din cauza principiilor igienice de «distanțare socială» să fie oportunitatea de a lua în considerare și de a reflecta asupra importanței Euharistiei pentru viața noastră spirituală, precum și pentru comuniunea Bisericii în constituirea singurului trup al lui Hristos făcând parte din aceeași pâine și din potirul comun”²⁴.

Patriarhia Moscovei și a întregii Rusii nu s-a confruntat cu imposibilitatea săvârșirii slujbelor fără credincioși, astfel că a dezvoltat noi reguli pentru a stopa răspândirea coronavirusului în timpul slujbelor religioase. Ca parte a noilor măsuri de siguranță adoptate de Sfântul Sinod al acestei Biserici în data de 17 martie 2020²⁵, lingurițele utilizate pentru împărtășanie trebuie șterse cu o cârpă îmbibată cu alcool și scufundate în apă. Arhiepiscopia Moscovei a introdus, de asemenea, pahare de unică folosință pentru *zapivka* (vin diluat cu apă consumat

---

23. <https://corortodox.blogspot.com/2020/06/scrisoarea-patriarhul-ecumenic.html>, accesat la 18.10.2020.

24. <https://www.goarch.org/-/koinonia-at-threat>, accesat la data de 15.10.2020.

25. <http://www.patriarchia.ru/en/db/text/5608615.html>, accesat la data de 17.10.2020.

după comuniune), iar gurile enoriașilor vor fi șterse cu șervețele de hârtie care vor fi apoi arse. De asemenea, credincioșilor li s-a interzis să mai sărute potirul. La sfârșitul serviciilor liturgice enoriașii nu vor mai săruta icoanele. Preoții au fost, de asemenea, solicitați să se abțină de a mai oferi mâna spre a fi sărutată.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe a Georgiei s-a întrunit la 20 martie 2020 pentru a conveni asupra unei poziții comune în ceea ce privește organizarea serviciilor religioase în timpul pandemiei de coronavirus. După discuții de o zi, conducătorii Bisericii Georgiei au emis un comunicat care abordează parțial problemele de sănătate publică. Acest comunicat redă că predicile se pot transmite prin difuzoare și în curtea bisericii, permițând închinătorilor să își păstreze distanța unul de celălalt. Cu toate acestea, Sinodul ierarhilor georgieni a insistat că modificarea ritualului Sfintei Euharistii nu este negociabilă, iar Mitropolitul Gherasim a afirmat public că în niciun caz o Sfântă Taină a Bisericii nu poate deveni o sursă de boli infecțioase²⁶.

Circulara Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Cipru a urmat decizia guvernului de a interzice evenimentele cu peste 75 de persoane și a dat câteva lămuriri cu privire la Sfânta Împărtășanie, în mai multe puncte:

- Poziția Bisericii este că bolile nu sunt transmise prin Sfânta Împărtășanie, fiind o blasfemie să considerăm că Trupul și Sângele lui Hristos ar putea transmite boli sau viruși. Acceptarea Sfintei Împărtășanii este voluntară și oricine simte că dorește să stea departe este liber să facă acest lucru;
- Biserica își va continua slujbele normal. Credincioșii sunt invitați să participe, dar nu există nicio obligație. Biserica nu poate cere nimănui să plece dacă numărul depășește 75 de credincioși;
- Preoții și ceilalți angajați ai bisericii sunt rugați să ia măsuri de protecție, la sfatul autorităților statului și să asigure curățenia, o bună aerisire și dezinfectarea frecventă a icoanelor;
- Credincioșii sunt, de asemenea, îndemnați să se roage lui Dumnezeu să ne ajute în aceste vremuri dificile;

---

26. <https://www.gandul.ro/international/coronavirus-in-pofida-pandemiei-biserica-ortodoxa-georgiana-refuza-sa-oficieze-slujba-de-paste-fara-credinciosi-in-biserici-19424316>, accesat la data de 17.10.2020.

– Cei care doresc să ia Sfânta Împărtășanie sunt îndemnați să vină la biserică în timpul slujbelor de miercuri și vineri, pentru a evita mulțimile mari în zilele de duminică²⁷.

Și Biserica Ortodoxă Greacă reiterează printr-un comunicat din data de 3 iunie 2020 poziția anterioară, conform căreia subliniază tuturor celor care, „fie datorită ignoranței, fie a necredinței conștiente, insultă brutal tot ceea ce este sfânt și sacru, dogmele și regulile sacre ale credinței noastre, că Sfânta Împărtășanie este «medicina nemuririi», antidot pentru a nu muri²⁸. Astfel că Biserica Greciei insistă că este imposibil ca orice boală – inclusiv coronavirusul – să fie transmisă prin Sfânta Împărtășanie și refuză orice altă formă de a administra Sfânta Împărtășanie decât cea consacrată.

Patriarhia Română, în urma măsurilor de relaxare stabilite prin hotărârile guvernamentale prin permiterea asistării la slujbe a credincioșilor începând cu data de 17 iunie 2020, își menține îndrumările anterioare, conform cărora, la Sfânta Liturghie credincioșii nu au posibilitatea de a se împărtăși, însă o pot face individual, prin solicitare către preot, după sfânta spovedanie, lăcașurile de cult fiind deschise zilnic pentru închinare, spovedanie și împărtășire individuală. Comunicatul Bisericii Ortodoxe Române²⁹ din data de 17 iunie 2020 nu mai aduce în discuție problematica dezinfectării linguriței. Comunicatul din data de 22 martie 2020 prevedea ca, în cazul împărtășirii individuale, la casa celor bătrâni sau bolnavi, obiectele de cult folosite să fie dezinfectate atât înainte, cât și după utilizare: „Preotul [...] va folosi doar o carte de cult și epitrahil, trusa liturgică pentru împărtășirea celor bolnavi, obiecte care vor fi atât anterior, cât și ulterior dezinfectate³⁰.

---

27. <https://cyprus-mail.com/2020/03/11/holy-synod-blasphemy-to-think-holy-communion-could-spread-viruses/>, accesat la 17.10.2020.

28. <https://www.ekathimerini.com/253191/article/ekathimerini/news/communion-ritual-unchanged-in-orthodox-church-despite-virus>, accesat la data de 17.06.2020.

29. <https://basilica.ro/noi-indrumari-bisericesci-care-se-aplica-din-data-de-17-iunie-2020/>, accesat la data de 20.06.2020

30. <https://basilica.ro/noi-masuri-privind-slujbele-si-activitatile-sociale-bisericesci/>, accesat la data de 20.06.2020

Din cele prezentate mai sus, se poate observa că, cel puțin până la ora actuală, rânduiala administrării Tainei Euharistiei în contextul noii pandemii nu este unanimă la nivel panortodox, fiecare Biserică Ortodoxă locală luând măsuri care s-au adaptat situațiilor concrete din statele unde își desfășoară activitatea. Deși este apreciable demersul de a găsi un consens panortodox, se vede încă o dată în sânul Bisericii Ortodoxe Universale lipsa experienței dialogului între toate Bisericile Ortodoxe locale.

O problemă destul de delicată este aceea că trebuie soluționate și neconcordanțele care apar între deciziile de receptare a hotărârilor sinodale ale unei Biserici autocefale în eparhiile din componența acesteia. Un al doilea comunicat al Patriarhiei Ecumenice clarifică, pentru acele câteva persoane care au pervertit semnificația declarației inițiale, că utilizarea mai multor lingurițe nu este „binecuvântată”, ci este interzisă. Al doilea punct al comunicatului afirmă în mod explicit că împărtășirea în condiții normale, așa cum a fost „predată de Sfinții Părinți”, trebuie menținută. Acest aspect este în totală contradicție cu reacția Arhiepiscopiei Ortodoxe a Americii care se află sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice, reacție transmisă după primul comunicat al Sfântului Sinod. Cel de-al doilea punct al comunicatului Patriarhiei Ecumenice precizează clar că sunt necesare două criterii pentru a exercita orice tip de economie în ceea ce privește Sfânta Împărtășanie. Primul este acela că trebuie să existe o lege națională sau de stat specifică care să interzică Sfânta Împărtășanie. Al doilea criteriu este că orice pogorământ se face numai cu binecuvântarea Bisericii Mame a Constantinopolului, și că nu există o libertate a preoților în a aplica o rânduială de împărtășire după propria voință. Se poate observa cu ușurință că Patriarhia Ecumenică este foarte categorică și mărturisește că, deși este posibil ca unii să fi pervertit primul comunicat în avantajul lor, aceasta nu lasă loc pentru negocieri³¹.

Redăm, aproape de încheiere, un cuvânt al Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care încă din anul 2008 sublinia de câtă nevoie este de vocea unitară a Bisericii prin comuniunea sinodală panortodoxă:

---

31. <https://theorthodoxworld.com/ecumenical-patriarchate-humbles-elpidophoros/>, accesat la data de 18.10.2020.

„Un element esențial îl constituie continuitatea și intensificarea relațiilor interortodoxe. Avem nevoie de mai multe întruniri panortodoxe, cu regularitate, ritmice; nu cred că trebuie să ne întâlnim doar atunci când un întâistător trece la Domnul sau atunci când este instalat un nou Patriarh. În acest sens, noi am propus de mai multe ori ca, o dată la trei ani, toți întâistătorii de Biserici Autocefale să se întrunească nu în ședințe aniversare sau comemorative, ci în ședințe de lucru, pentru a arăta că în Ortodoxie sinodalitatea este un exercițiu al comuniunii frățești și al coresponsabilității, nu numai la nivel național, ci și universal. Este necesar să afirmăm atât libertatea autocefaliei, cât și coresponsabilitatea sinodalității panortodoxe. În același timp, se impune o manifestare mai concretă și mai organizată a solidarității panortodoxe, prin ajutorare reciprocă, deoarece Bisericile Ortodoxe sunt în situații foarte diferite din punct de vedere economic și social. O consultare periodică și o cooperare mai eficientă ar da mai multă credibilitate Ortodoxiei atât pe plan național, cât și pe plan internațional”³².

***În loc de concluzii:
șansa unei redescoperiri a catehezei liturgice***

O Biserică care înțelege sensul euharistic al cunoașterii duhovnicești, precum și dimensiunea mistagogică a oricărei apartenențe individuale la Trupul lui Hristos, nu poate întârzia redescoperirea catehezei liturgice. Biserica Ortodoxă Română este chemată să-și reinventeze structurile educaționale proprii, paralele (și nu neapărat alternative) față de programa seculară. Oferind, pe lângă slujbele tipiconale, și cursuri publice de formare creștină pentru diferite vârste, Biserica și-ar revigora forțele comunitare, i-ar implica pe credincioși într-un exercițiu nobil de voluntariat, depășindu-și, în sfârșit, complexe de inferioritate în raport cu celelalte culte creștine.

Revitalizarea catehezei parohiale, în general, precum și a celei liturgice, în special, se poate constitui într-un antidot împotriva fenomenului de individualizare a religiei, care se face simțit prin faptul că

---

32. † Daniel CIOBOTEA, „Să folosim libertatea pentru a spori cooperarea panortodoxă”, în: † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Libertate pentru comuniune. Lucrarea Bisericii în societate în anul 2009*, Editura Basilica, București, 2010, p. 142.

oamenii încep să aibă un raport strict personal cu Dumnezeu, fără să se mai raporteze la comunitatea de credință din care fac parte. Este important ca parohiile să ajute la coagularea unor grupuri de vârste și de profesii, de la copii până la pensionari, astfel încât toți să se simtă atrași să participe la viața eclesială nu doar în timpul Sfintei Liturghii, ci și după slujbă, punând accent pe dimensiunea aprofundării credinței și a socializării în biserică. Cateheza liturgică nu este o hală de producție a enoriașilor ascultători și docili, ci este grădinarirea și luminarea credinței pe care, uneori, o trăim fără să o cunoaștem. Cateheza parohială înseamnă a învăța pentru viața launtrică și pentru a ști cum îți poți schimba perspectiva asupra vieții³³.

Părintele Ioan-Florin Florescu ne invită, în mod retoric, la un exercițiu de reflecție și de sinceritate în legătură cu raportarea semenilor noștri la Euhariste și la cunoașterea învățaturii de credință a Bisericii:

„Unde este, la ce nivel duhovnicesc, la ce trăire, la ce înțelegere, credința celor care se împărtășesc doar la Paști și la Crăciun, după o spovedanie de maximum două minute, pentru că e coadă la părintele de la catedrală? Unde este credința părinților care-și împărtășesc copiii, dar ei înșiși cred că n-au nevoie de Sfânta Împărtășanie? Unde este credința celor care vin la biserică, dar se îndoiesc de viața veșnică și de împărăția de apoi? Unde este credința celor care nu știu nici măcar Crezul, dar botează, cunună și aprind lumânări ca să le meargă bine în viață? Unde e credința celor care n-au citit în viața lor o pagină din Evanghelie? Din ce «auzire» e ea (Romani 10, 17), pentru cei mulți care ajung la slujbă după citirea Evangheliei? Unde e credința celor care aleargă la sfintele moaște, dar acasă leagă șnur roșu la mâna copiilor, scuipe în sân și nu pierd niciodată horoscopul zilei? Din păcate, aceasta este credința cu care mulți, prea mulți vin la potir pentru a primi Sfintele Taine: *credința magică*. Credința înțeleasă ca determinism magic care procură un bun sau alungă răul prin adorarea unui obiect (în sens larg). Singurul război duhovnicesc pe care Biserica nu l-a câștigat niciodată pe deplin cu

---

33. O perspectivă amplă asupra catehezei parohiale contemporane o oferă studiul nostru „Cateheza parohială. Modalități de predare a învățaturii ortodoxe către tineri”, în: vol. *Prelegeri pentru cursurile de pregătire în vederea obținerii gradelor profesionale clericale* (definitivat), Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2018, pp. 201-228.

propriii ei credincioși e războiul cu gândirea magică și căruia îi cad victime, de-a valma, și mireni, și preoți, și episcopi. Poate vă întrebați de ce-i mai împărtășim atunci pe acești oameni, pentru că, totuși, îi împărtășim chiar și pe cei mai neștiutori sau slabi în credință. Îi împărtășim, pentru că Biserica este locul nu de încercare al credinței lor, ci al creșterii lor duhovnicești, prin unirea cu Hristos Domnul. Biserica e locul *nu care cheamă la semne și minuni*, ci care le pune în mână Evanghelia și unde conștiințele se confruntă cu poruncile Scripturii, cu dragostea lui Hristos, cu imperativele iubirii aproapelui și lepădării de sine. Poate nu vor ajunge niciodată la măsura sfinților, dar ar fi cel mai mare eșec al pastorației noastre ca ei să nu ajungă măcar la măsura înțelegerii cea dreaptă³⁴.

---

34. <https://ioanflorin.wordpress.com/2020/05/16/solutia-iesirii-din-criza-cateheza-euharistica-si-reinterpretarea-modelului-pastoral-istoric/>, accesat la data de 15.10.2020.